Голові Разової спеціалізованої вченої ради
PHD15060 Львівського державного університету
фізичної культури ім. Івана Боберського,
д-р педагогічних наук, професору Данилевич М.В.

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента,
Ягодзінського Віталія Петровича, на дисертаційну роботу Большакова
Олександра Олександровича на тему «Удосконалення спеціальної фізичної
підготовленості військовослужбовців танкових підрозділів», подана на здобуття
наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність теми. Застосування форм фізичної підготовки у збройних силах провідних держав свідчить про те, що за умов якісної організації освітнього процесу та подальшого впровадження у практику військово-професійної діяльності вправ спеціальної спрямованості позитивно впливає на виховання особового складу танкового профілю, підносить їх дух та сприяє прищепленню військовослужбовцям почуття відповідальності, взаємодопомоги, колективізму й згуртованості, вірності своєму обов'язку та присязі. Війна в Україні, науково-технічний прогрес, глобальні зміни в політично-економічній і суспільній сферах держави докорінно змінили розуміння якості процесу підготовки майбутнього офіцера танкових військ.

Навчально-бойова та бойова практика показала, що професійна діяльність військовослужбовців танкових підрозділів (командирів, механіків-водіїв та операторів-навідників, зарядників) є дуже відповідальною, оскільки від надійності й досконалого виконання їхніх професійних дій залежить безпека та виконання поставлених завдань. Тож до фізичних і психофізіологічних якостей та функціонального стану організму майбутніх офіцерів-танкістів висувають підвищені вимоги.

Дослідники зазначають, що формування в майбутніх фахівців професійно важливих фізичних якостей і навичок, підвищення стійкості організму до несприятливого впливу зовнішнього середовища та умов службової діяльності найбільш ефективно здійснювати через спеціально спрямоване використання засобів і методів фізичного виховання Таким чином, необхідність удосконалення спеціальної фізичної підготовленості військовослужбовців танкових підрозділів є актуальним питанням в умовах сьогодення.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Дисертаційна робота Большакова О.О. є завершеним самостійним дослідженням, яке має актуальне теоретичне та практичне значення. У ній подано вирішення актуального науково-прикладного завдання щодо обґрунтування підходів до розширення й удосконалення побудови програми спеціальної фізичної підготовленості курсантів – майбутніх офіцерів-танкістів для підрозділів ЗС України

та впровадження її в систему фізичної і бойової підготовки військовослужбовців різних спеціальностей, а також у практику військових ВВНЗ (навчальних центрів ЗС України) та військових підрозділів для успішного виконання їхніх професійних обов'язків як у навчально-бойових умовах, так і в умовах реального бою.

Здобувач має достатню кількість публікацій. У цих публікаціях викладено основні положення та висновки, що зроблені дисертантом у своїй роботі. Зміст та кількість публікацій за дисертаційним дослідженням повністю відповідає вимогам МОН України. Теоретичне оприлюднення наукових досліджень на конференціях повною мірою засвідчує належну апробацію результатів. Основні положення дисертаційного дослідження відображено у 16 наукових праць (10 праць у журналах категорії Б, які включені до профільних міжнародних науково-метричних баз і підпадають під всі критерії Порядку формування фахових видань, 1 публікація у закордонних періодичних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science), серед яких 10 публікацій, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційної роботи, 5 наукових праць, які засвічують апробацію матеріалів дисертації та 1 наукова праця, яка додатково відображає результати дисертації.

Новизна представлених теоретичних та експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень. За результатами дослідження: *уперше* обґрунтовано зміст і структуру програми спеціальної фізичної підготовки для майбутніх офіцерів-танкістів. Обсяг вправ для спеціальної фізичної підготовки зростав з роками навчання у ВВНЗ з 20% до 60% за рахунок зменшення обсягів загальної фізичної підготовки з 80% до 40%. Зміст авторської програми акцентовано на вдосконаленні координації, силової та статичної витривалості, психологічної підготовленості, функціонального стану та соматичного здоров'я; спеціальні вправи застосовували під час навчальних занять, самостійної підготовки, спортивно-масової роботи; вони містили деякі частини й елементи фахової діяльності та дії, наближені до них за формою, структурою, а також за характером прояву фізичних якостей; встановлено динаміку показників загальної і спеціальної фізичної підготовленості курсантів-танкістів впродовж періоду навчання у ВВНЗ: спостерігали достовірне покращення результатів на 2 і 3 роках навчання і погіршення на 4 курсі; виявлено неоднорідну динаміку показників психологічної підготовленості курсантів-танкістів; встановлено, що після зайняття з фізичної підготовки тимчасово знижується когнітивна продуктивність і підвищується розумова втома, найбільш чутливими до навчально-професійного та фізичного навантаження є концентрація уваги, ефективність роботи та розумова втома, тоді як психологічна стійкість і стійкість уваги залишаються відносно стабільними; з роками навчання негативний вплив фізичного навантаження посилюється, незважаючи на збереження адаптаційних можливостей курсантів; *удосконалено* наукові підходи до побудови фізичної підготовки майбутніх офіцерів-танкістів для підрозділів ЗС України та змістові характеристики вимог до фізичної підготовленості офіцерів-танкістів ЗС України; *набуло подальшого розвитку* обґрунтування актуальних підходів і напрямів удосконалення спеціальної фізичної підготовки курсантів танкових підрозділів.

Наукова обґрунтованість досліджень. Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків сформульованих у дисертації Большакова О.О., достовірність отриманих у роботі результатів забезпечена адекватністю методів дослідження, поставленим завданням, достатньою кількістю військовослужбовців, які брали участь у констатувальному та формувальному педагогічному експерименті, достовірністю отриманих результатів та коректною статистичною обробкою одержаних даних, опрацьованою, випробуваною та впровадженої авторської програми спеціальної фізичної підготовки для майбутніх офіцерів танкових підрозділів, достатньою ілюстрацією дисертаційного дослідження та глибоким аналізом наукової літератури.

Достовірність результатів дослідження. Достовірність результатів дослідження забезпечувалась використанням ґрунтовного аналізу наукових матеріалів та літературних джерел, використанням адекватних методів дослідження, достатньою кількістю респондентів, які приймали участь в експерименті.

Практичний ефект роботи підтверджено актами впровадження до системи фізичної та психологічної підготовки військовослужбовців Збройних сил України, зокрема Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів; Військової академії, м. Одеса; Житомирського військового інституту імені С.П. Корольова; науково-дослідної роботи «Удосконалення навчальних програм з фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів», шифр «Удосконалення – ФП», замовник – начальник Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів; науково-дослідної роботи «Удосконалення організації фізичної підготовки військовослужбовців ВВНЗ (НЦ) з урахуванням особливостей сучасних бойових дій», шифр – «Спеціалізована-ФП»», замовник – начальник Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Рівень виконання поставленого наукового завдання. Науковий апарат дослідження сформульовано коректно. Об'єкт і предмет дослідження адекватні меті та завданням дослідження. Так, метою дослідження є удосконалення фізичної підготовленості майбутніх офіцерів танкових підрозділів із застосуванням розробленої програми спеціальної фізичної підготовки

Завданнями дослідження було:

визначити сучасні підходи й напрями вдосконалення спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців танкових підрозділів.

дослідити динаміку показників фізичної та психологічної підготовленості, функціонального стану та соматичного здоров'я майбутніх офіцерів-танкістів.

дослідити структуру та спрямованість фізичних навантажень військовослужбовців танкових підрозділів.

обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити програму спеціальної фізичної підготовки для майбутніх офіцерів танкових підрозділів.

Оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Усвідомлення дисертантом Большаковим О.О. сутності ідеї дослідження сприяло чіткому окресленню його меж та формулювання теми, мети та завдань дослідження. Дисертантом зроблено правильний підбір методів дослідження відповідно до мети та завдань наукової роботи. Визначення ефективності розробленої програми

проведено з використанням методів математичної статистики. Сформульовані здобувачем висновки дисертаційної роботи у повній мірі відображають результати аналізу й узагальнення наукових та літературних джерел, витікають із отриманих результатів досліджень і свідчать, що поставлені у роботі завдання сприяли вирішенню важливого науково-прикладного завдання. Враховуюче вищезазначене та рівень володіння методологією Большакова О.О., здобувач відповідає науковому ступеню доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Відсутність порушення академічної доброчесності, фабрикації, фальсифікації у дисертації та наукових публікаціях здобувача. Проведений детальний аналіз дисертації, наукових публікацій за результатами дослідження показав відсутність ознак порушення академічної доброчесності, фабрикації, фальсифікації у дисертації та наукових публікаціях Большакова О.Ю.

Характеристика основних структурних елементів дисертаційної роботи.

В першому розділі дисертації здійснено теоретичний аналіз та узагальнення наукових джерел з різних аспектів порушеної проблеми. Визначено місце й систематизовано засади фізичної підготовки в системі професійної діяльності військовослужбовців танкових військ Збройних сил України та країн-партнерів НАТО. З'ясовано роль фізичної підготовки у забезпеченні професійної готовності військовослужбовців танкових підрозділів Збройних сил України до виконання завдань за призначенням в умовах сучасного бою проти російського агресора. Здійснено порівняльний історичний аналіз основних аспектів розвитку танкових військ у світі та в Україні, виокремлено характерні особливості професійної діяльності фахівців танкового профілю.

Другий розділ забезпечив розкриття сутності методів дослідження, які було обрано для розв'язання поставлених завдань, а також установив обґрунтованість їх використання. Надано відомості та інформацію про респондентів, які взяли участь у дослідженні, викладено етапність організації та проведення дослідження.

В третьому розділі викладені результати констатувального експерименту, які відображають динаміку поточного рівня підготовленості курсантів за час навчання у ВВНЗ, якого вони досягають завдяки виконанню чинної програми фізичної підготовки. Встановлено, що характер професійних завдань, які виконують танкісти в реальних умовах службово-бойової діяльності, диктує значно вищі й жорсткіші вимоги до рівня їхньої фізичної підготовленості, ніж ті, з якими вони стикалися під час навчання у ВВНЗ. У чинних програмах підготовки фахівців танкових підрозділів заняття з фізичної підготовки не мають достатньої спрямованості на професійну діяльність і не повною мірою готують організм бійця до виконання завдань за призначенням.

У процесі організації та проведення експерименту було здійснено контроль розвитку основних фізичних якостей, спеціальної фізичної підготовленості, психофізіологічного та психічного станів, а також рівня фізичного розвитку, здоров'я та функціонального стану курсантів. Для дослідження фізичної підготовленості взято результати курсантів, показані під час екзаменів із фізичної підготовки, за весь період навчання у ВВНЗ (n=103).

Досліджуючи спеціальну фізичну підготовленість, було використано спеціально-допоміжні та допоміжні вправи, за структурою рухів і характером

навантаження близькі до професійної діяльності. Аналіз отриманих даних визначив недостатню ефективність чинної системи фізичної підготовки у ВВНЗ, вказав на взаємозв'язок між систематичністю й регулярністю занять фізичними вправами та розвитком загальної і спеціальної фізичної підготовленості майбутніх офіцерів на різних курсах навчання.

Четвертий розділ наукової роботи був присвячений обґрунтуванню структури й змісту програми вдосконалення фізичної підготовленості військовослужбовців танкових підрозділів. Було сформовано контрольну (n = 30) й експериментальну (n = 30) групи (КГ та ЕГ) з військовослужбовців Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний університет» (м. Харків) спеціальності «Управління діями підрозділів танкових військ», які за показниками фізичного розвитку й фізичної підготовленості достовірно не відрізнялися ($p > 0,05$). Обидві групи мали однаковий обсяг навчальних занять і додаткових годин самопідготовки. Курсанти експериментальної групи виконували фізичне навантаження згідно із запропонованою місячною програмою, а курсанти контрольної групи займалися за стандартною програмою навчального курсу й додатково вправами за бажанням (ігри, тренажі тощо). Дослідження було проведено в пункті тимчасової дислокації та на навчально-польовій базі Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Основну увагу приділено розробленню комплексів вправ для розвитку фізичних якостей курсантів з урахуванням специфіки їхньої фахової діяльності та підвищення функціональних можливостей систем організму.

На перших двох етапах навчання (I–II курси) роботу з курсантами спрямовували на вдосконалення рівня загальної фізичної підготовленості. На третьому етапі (основному) для подальшого розвитку увагу зосереджували на виконанні головних завдань фізичної підготовки (III курс навчання). Це пов'язано також із тим, що курсанти четвертого курсу мають зменшений обсяг часу на фізичну підготовку та готуються до проведення стажування у військових частинах, тож їм треба вчасно бути фахово й фізично підготовленими до виконання завдань за призначенням.

Узагальнення результатів дослідження дало змогу констатувати, що застосування форм фізичної підготовки (ФП), передбачених у змісті авторської програми, забезпечило позитивну динаміку показників фізичної підготовленості курсантів ЕГ, як порівняти з КГ, і нівелювало регресивну тенденцію, характерну для старших курсів (зокрема третього). Позитивні зміни результатів курсантів ЕГ з окремих фізичних вправ зумовили зростання загальної фізичної підготовленості. Завдяки цьому в ЕГ відсутні особи з незадовільними оцінками, а частка курсантів, оцінених задовільно, скоротилася до 14,6 %.

За результатами дослідження показників спеціальної фізичної підготовленості курсантів ЕГ та КГ було визначено, що використання форм фізичної підготовки відповідно до змісту авторської програми сприяє розвитку й удосконаленню фізичних якостей, які позитивно впливають на працездатність курсантів – майбутніх командирів танкових підрозділів.

Дослідження ефективності авторської програми спеціальної фізичної

підготовки для майбутніх офіцерів танкових підрозділів виявили позитивний вплив на організм курсанта. Динаміка показників, які ми досліджували, має позитивні зрушення, що говорить про поліпшення фізичного здоров'я та професійної працездатності курсантів.

Практична реалізація програми підтвердила ефективність запропонованих педагогічних впливів на розвиток професійно значущих якостей курсантів формуванням активного, цілеспрямованого ставлення до фізичної підготовки. Результати експерименту наочно підтверджують доцільність застосування запропонованої програми фізичної підготовки для курсантів танкових спеціальностей, а також можливість її використання в освітньому процесі інших вишів, де характер майбутньої діяльності випускників має подібний характер.

Експериментальна перевірка встановила, що показники фізичної підготовленості курсантів експериментальної групи по закінченню експерименту достовірно покращилися, як порівняти з вихідним рівнем, на 5–45 % і перевищують показники курсантів контрольної групи на 4–30 % ($p < 0,05$).

В п'ятому розділі подано результати дослідження, їх порівняння з результатами інших учених за наявними науковими джерелами. Виокремлено три групи даних, одержаних під час дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

1. Потребує додаткового роз'яснення чому саме для дослідження було обрано курсантів спеціальності «Управління діями підрозділів танкових військ»?

2. На другому етапі експерименту здобувачем зазначено, що було здійснено дослідження стану фізичного розвитку, функціонального стану та рівня фізичного здоров'я курсантів-танкістів за період навчання. Разом з тим, у розділі «методи дослідження» не надана інформація та не здійснено опис, як саме здійснювалося визначення рівня фізичного розвитку, функціонального стану та рівня фізичного здоров'я курсантів.

3. На стор. 109 пункту 3.3 здобувач наводить факти, які засвідчують результати дослідження під час кореляційного аналізу (для індексу Руф'є $r = –0,76$; для індексу Кетле $r = 0,73$; для коефіцієнту Квааса $r = –0,71$; для рівня здоров'я $r = 0,63$. Для групи «2-3»: $r = 0,52$; $r = –0,73$; $r = 0,25$; $r = –0,52$ відповідно). На нашу думку, це є констатація факту. Доцільно було б здійснити детальне логічне пояснення отриманих результатів.

4. З роботи не цілком зрозуміло як саме та на скільки відсотків покращилися показники фізичної та спеціальної підготовленості курсантів експериментальної групи після впровадження Вашої запропонованої програми?

5. Пункт 4.1. не у повному обсязі відображає обґрунтування авторської програми для фахівців танкового профілю на основі власних досліджень аспіранта. Основна увага більше акцентується на наукових дослідження інших науковців. Виникає питання для чого проводився констатувальний експеримент та опитування, якщо їхні показники не лягли в основу розроблення програми?

6. Не зовсім зрозуміло, чому здобувач в четвертому розділі роботи починає аналіз фізичної підготовленості (загальної чи спеціальної) військовослужбовців контрольної групи. На нашу думку логічно було би зосередити увагу спочатку на

показниках військовослужбовців експериментальної групи, а далі вже здійснити порівняльний аналіз з показниками контрольної групи.

7. У дослідженні відсутня інформація щодо врахування думки військовослужбовців-учасників бойових дій та досвід ведення бойових дій у російсько-українській війні під час відпрацювання змісту авторської програми удосконалення спеціальної фізичної підготовленості військовослужбовців танкових підрозділів.

8. В дисертаційній роботі зустрічаються орфографічні, стилістичні помилки та деякі порушення в оформлення рисунків.

Висновок

Дисертаційна робота Большакова Олександра Олександровича на тему «Удосконалення спеціальної фізичної підготовленості військовослужбовців танкових підрозділів», є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну щодо обґрунтування програми удосконалення спеціальної фізичної підготовки для майбутніх офіцерів танкових підрозділів та відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії" (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами)), а її автор Большаков Олександр Олександрович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент:

Кандидат педагогічних наук, доцент, начальник
науково-дослідного відділу розвитку та застосування
підрозділів морської піхоти науково-дослідного управління
розвитку та застосування підрозділів ДШВ, ССО, морської піхоти
та військової розвідки науково центру Військової академії (м. Одеса)

ЯГОДЗІНСЬКИЙ Віталій Петрович

22 07 2026 р.

Міністерство оборони України
Військова академія
Код 24883020

ВОРОТІЛО В